

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för naturvård i Kalmar län.

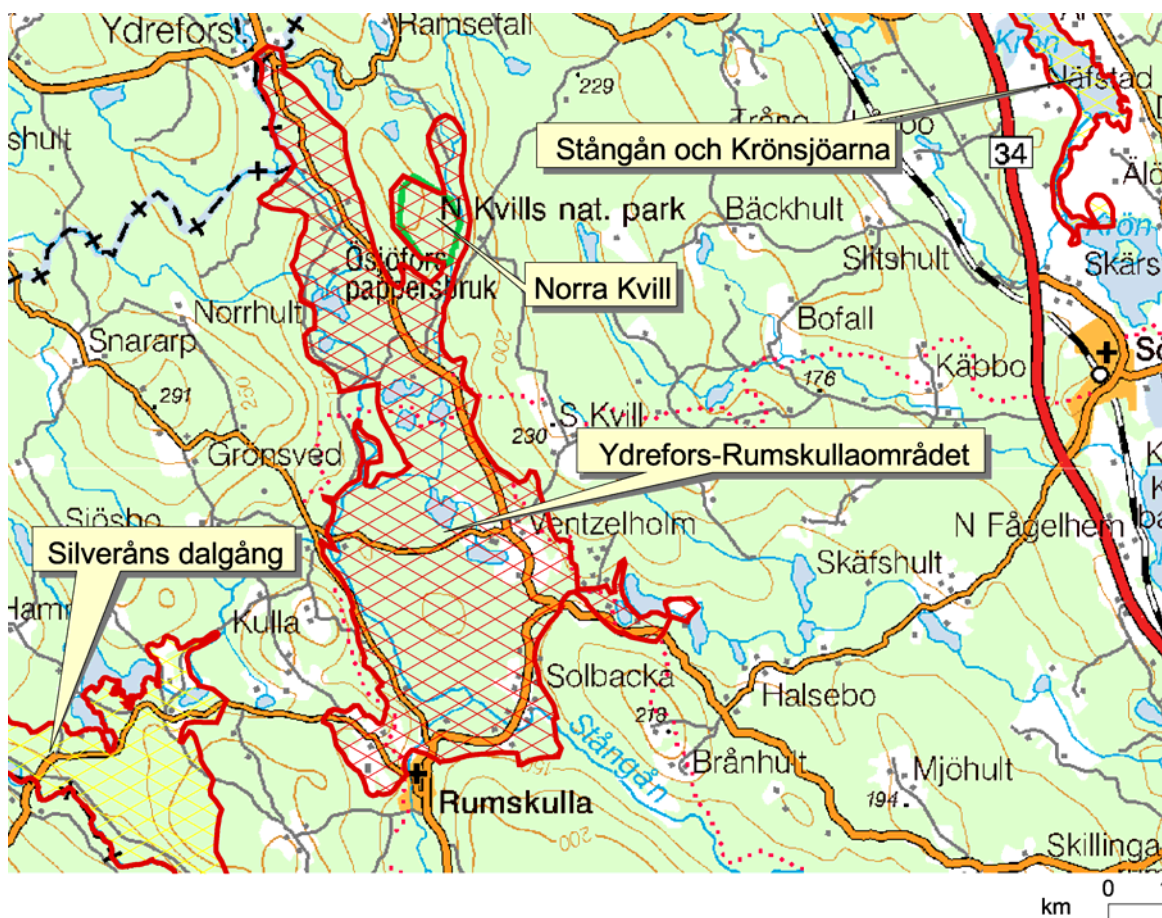
Områdesnamn: Norra Kvills samt Ydrafors - Rumskullaområdet

Områdesnummer: NRO08009

Namn: Markus Forslund (1998-10-16, uppdaterat (2001-01-12))

Kommun: Vimmerby

Kartblad: 6F NO, 7F SO

Area: 3 352 ha, varav 3 175 ha land och 177 ha vatten

Naturgeografisk region: Region 13: Sydsvenska höglandets centrala och östra delar

Kust/havsregion: --

Regionindelning för sjöar och vattendrag: --

Agrara kulturlandskapsregioner: Sydsvenska höglandets skogsbygder

Landskapsformer: Vågig bergkullterräng med relativ höjd 50-100 m

Riksvärde

Postadress
391 86 Kalmar

Besöksadress
Malmbrogatan 6

Telefon
Växel 0480-820 00
E-post
lansstyrelsen@h.lst.se
www.h.lst.se

NRO08009 Norra Kvills samt Ydrafors – Rumskullaomr.

Geovetenskap (sprickdal, ås, Isälvsdelta, kame, dödisgrop)		
Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
Naturskog	Barrblandskog	Fauna och flora
Mader vid rinnande vatten	Flora	

Värdeomdöme: Från länsgränsen vid Ydrefors till Rumskulla-Åstad rinner Stångån fram i en bred dalgång begränsad på ömse sidor av markanta förkastningsbranter. I dalgången finns stora mängder glacifluvialt sediment. Området är vidsträckt med ett flertal glacifluviala och fluviala formelement av mycket stort geovetenskapligt intresse på grund av att bildningarna är välutbildade, mäktiga och orörda. Utmed Stångån finns representativa våtmarkskomplex med mader. Vid Rumskulla finns ett representativt odlingslandskap. Botaniska värden.

Norra Kvill: Urskogsartad barrblandskog på starkt kuperad och blockig moränmark. Mångformigt skogsområde med bl.a. lövdominerad bäckravin, mindre tjärn och rikligt med torrträd och lågor. Entomologiskt intressant med bl.a. flera hotade skalbaggsarter.

- Huvudkriterier:**
- A -- Område med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombination av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten.
 - B -- Väsentligen opåverkat naturområde
 - C -- Område med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
 - D -- Område med mycket rik flora/fauna

Förutsättningar för bevarande: Rumskulla: Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar mm.

Bevarande av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning, torvtäkt. Avverkning av sumpskogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras.

Norra Kvill: Fortsatt skydd som nationalpark.

Säkerställande: Norra Kvill är skyddat som nationalpark. Norra Kvill är föreslaget av regeringen som särskilt bevarandeområde, enligt habitatdirektivet, i Natura 2000 och ingår som särskilt skyddsområde, enligt fågeldirektivet, i Natura 2000. Stångån omfattas av strandskydd 100 m.

Områdets huvuddrag: Från länsgränsen vid Ydrefors till Rumskulla-Åstad rinner Stångån fram i en bred dalgång begränsad på ömse sidor av markanta förkastningsbranter. I dalgången finns stora mängder glacifluviala sediment. Den norra delen, tillsammans med Grytsjöbäckens dalgång, kan klassificeras som ett av kommunens mest värdefulla naturområden. Området är orört och vidsträckt med ett flertal glacifluviala och fluviala formelement av mycket stort geovetenskapligt intresse på grund av att bildningarna är välutbildade, mäktiga och orörda.

Dalgångens sidor utgörs av förkastningsbranter, varav den östra är mest markant. Dalsidan öster om vägen och terrängpartierna öster därom utgörs av rikblockiga med välrundade block. Förkastningsriktningen, som på ett avgörande sätt har styrt de stora bildningarnas utbredning i landskapet, kan också spåras i de mindre formelementen. Ställvis finns tydliga ryggar, möjligen glacifluvialt uppbyggda. På de lägre delarna av dalsidan men över de finkorniga sedimentplanen finns ett stort antal koniska kullar uppbyggda av rundade block. Markanta, tydligt glacifluviala getryggsåsar ligger i högre lägen. På dalbotten väster om vägen ligger slingrande getryggsåsar med åsgravar och stentorg. Området är till större delen bevuxet med tallskog på lavmark. Området visar hur Stångån arbetat sig ner i de glacifluviala avlagringarna och även hur den bryter igenom en större åsformation vid Ösjöfors pappersbruk. Söder om genombrottet finns kullar av kamekaraktär.

Sydöstra delen av området utgörs av en våtmark, Höckhultsmossen, bestående av en tallbevuxen, svagt välvd mosse med delvis orörd lagg, strandskog och mader utmed Stångån. Vegetationen på mossen domineras av odon, ljung, löktåg, blåtåtel, starr och vitmossa. Vid Ösjöfors pappersbruk finns ett välbevarat handpappersbruk från 1777 med kulturhistoriska värden.

Mellan sjön Möckeln, vid länsgränsen och Stora Fagersjön, skär en markant dalgång genom urberget i rakt sydlig riktning, tangerar nationalparken. Inom nationalparkens östra del finns en säregen åsbildning. Åsen börjar uppträda som en blocksträng nordost om Idgölen och fortsätter i form av en tydlig ås vid Lilla Grytgölen. Söder om gölen dämmer den upp vattnet i bäcken från Stora Idgölen så att Dalskärret bildas. Att det förmodligen grova gruset i åsen ej släpper igenom vattnet torde bero på tätande järnutfällningar i kärrets botten. Det sluttande kärr som bildats är ovanligt stort för regionen.

Söder om Kvarnkärret finns en stor rasbrant med skarpkantad sten. Denna rasbrant är kanske den största i länet och av ett stort pedagogiskt värde. Området i övrigt är tallskogsbeklätt med markanta getryggsåsar, stentorg och dödisgropar i sidoavlagringar. Även i det låga, större deltaplanet finns ett flertal dödisgropar, varav ett par tidvis uppvisar fria vattenytor. Öster om Höckhult finns ett litet domänreservat med gammal blandad barrskog.

Vid Fagerdal utgör ett orört område Stångåns lägsta deltaplan, i vilket stora dödisgropar har bildat ett antal sjöar. I nordvästra och nordöstra delarna finns partier av kamekaraktär. Stora Fagersjön har en intressant flora. På en meters djup och nedåt är botten helt täckt av taggsporigt braxengräs. På mer grunt vatten växer stora mängder notblomster. Även plattbladig igelknopp förekommer. På den östra stranden växer strandlummer tillsammans med strandranunkel, småsileshår, slätterblomma och höstspira. Mosippa och plattlummer förekommer också i området.

Nordväst om Ventzelholm ligger en hög ås med getryggsform och en ojämn krönlinje. Sänkorna i krönet består av små dödisgropar. Åsen gränsar på sydöstra sidan till jordbruksmark och i övrigt till skog.

Väster om sjön Vimmern finns ett barrskogsbevuxet kameområde, d v s område bestående av brant uppstickande rundade kullar skilda av skålformade sänkor. En ås med getryggsform höjer sig ett par meter över sjön Vimmerns yta som delar sjön i två delar. Detta är ett av länets mest markanta exempel på hur en isälvsavlagring overtvårat en sänka (sjön) i terrängen.

Väster om Ventzelholm rinner Stångån i en smal dalgång och är omgiven av höga bergsryggar och rullstensåsar. Åfåran omges av öppna mader. Rester av forna åfåror finns kvar som öppna vattenytor. I dessa återfinns bl a sjöranunkel och notblomster. I södra änden av området finns en liten källa med rostfärgade utfällningar av järnbakterier och några växter som indikerar rika miljöer, till exempel kärrkrokmossa, röd skorpio mossor och guldspärrmossa. Tre vegetationstyper

förekommer: öppet sumpkärr av starr- örttyp, högvassar av tät sjösävtyp och mjukmattekärr med starr och sotvitmossa Våtmarken är påverkad av dikning och väg. Mellan Bastgölen och Ågölen växer ett stort bestånd av plattlummer, vilken är ovanlig i regionen. Området ger en intressant bild av landskapets utveckling med olika åsträckningar. Ån har genom erosion på olika nivåer i deltat transporterat bort material varvid raviner uppkommit. Öster om Stångån i den centrala delen av området finns ett svagt lutande deltaplan som i norr och öster begränsas av bergshöjder. Deltats gräns mot ån är brant och tre till sju meter högt. Vinkelrätt mot branten går flera mindre raviner ut mot ån. I västra delen går en kilometerlång ravin parallellt med ån. Deltat är bevuxet med till större delen ung, homogen tallskog. Öster om planets centrala del finns en långsträckt, 20 meter hög formation, möjligen av glacifluvialt ursprung. Här finns också en lodrät bergvägg med växter som ormbunkarna svart-, gaffel och hällebräken samt axveronika och blodnäva.

I Rumskulla finns representativt och välhävdad odlingslandskap med bl a en blandlövhage som är välhävdad med en fin torrängsflora. Den småkulliga terrängen med de glest stående träden ger området en vacker landskapsbild. I området söder om Stångån finns hagmarker med ett stort antal gamla ekar. Trädskiktet i blandlövhagen utgörs främst av björk och ek. Buskskiktet utgörs av en med inslag av hagtorn och ask. De västra delarna domineras av rödvenfriskäng med hedinslag. Östra delen är torrare med dominans av fårsvingeltorrängar. I östra delen är marken småkullig med en hel del hållmark. Av de arter som indikerar slåtter och bete är vårbrodd, darrgräs, liten blåklocka, ögontröst och stagg vanligt förekommande. Kattfot, harstarr, knägräs, solvända, gökärt, prästkrage, bockrot och gullviva förekommer i mer enstaka exemplar. En stengärdesgård löper längs den västra kanten. I hagen finns dessutom en hel del odlingsrösen.

Norra Kvill är en av länets två nationalparker. Den utgörs av urskogsartad barrblandskog på starkt kuperad och blockig moränmark i utkanten av det sydsvenska höglandets urbergspåta. Norra Kvill har lång skoglig kontinuitet och bär spår efter flera skogsbränder.

Höjdförhållandena varierar kraftigt inom området och landskapet kan karakteriseras som vågig bergkullterräng där markytans utseende styrs av underliggande berg. Området domineras av en vågig, på sina ställen brant höjdrygg vilken omsluter en näringsfattig skogstjärn, Idgölen. Sjön ligger på en nivå av 180 m.ö.h. och den högsta punkten belägen vid Idhöjden är 230 m.ö.h. Berggrunden utgörs av smålandsgranit. I östra delen finns isälvsmaterial och i övrigt täcks höjderna av blockrik morän som i de brantare partierna uppvisar stora blockanhopningar. Hela parken utom det östra hörnet ligger ovanför HK (Hösta kustlinjen) som här har en nivå av ca 135 m.ö.h. Detta betyder att moränen inte har svallats ur havsvågorna.

I området förekommer flera olika vegetationstyper. Barrblandskogen dominerar, dels som en grandominerad blåbärsrik typ, dels som en torrare variant med större inslag av tall och ljung. Även ren tallskog och örtrik mossgranskog förekommer. Idgölen kantas av gles tallskog med skvattram i fältskiktet.

Vid bäckravinen i östra delen finns artrika växtsamhällen. Lövsnår av björk, klibbal, alm, ask och lind förekommer. Floran är lundartad och örtrik med skogssvingel, repestarr och granbräken. Området har hög frekvens av torrträd och vindfällerna vilka ger lämpliga boplatser åt hålhäckande fåglar och förutsättningar för ett rikt insektsliv. I området finns bl a de akut hotade skalbagarna svartoxe *Ceruchus chrysmelinus*, hårig blombock *Leptura pubescens* och raggbock *Tragosoma depsarium*.

Norra Kvill har, efter vad som är känt, en lång skoglig kontinuitet. Förutom ett mindre parti i nationalparkens östra hörn har området med största sannolikhet alltid varit skogsmark. Den oländiga terrängen och den stora blockrikedomen har omöjliggjort uppodling av marken samt försvårat avverkning. Visserligen har avverkning skett i området men enbart som plockhuggning. Antalet avverkningsstubbar är relativt lågt och stubbarna är spridda över hela ytan. Det faktum att Norra Kvill blev skyddat som nationalpark redan 1928 betyder också att området inte berörts av

modernt skogsbruk.

Den äldsta lantmäterikartan över området ritades år 1836. Marken inom Löjtnantsbostället Norra Quills ägor kartlades för bl.a. en bedömning av skogens lämplighet för traktthuggning. Av kartan framgår att den nuvarande nationalparkens östra hörn utgjordes av ängsmark. Större delen av nationalparken utgjordes dock av "Skogstrakt bestående av sten och bergfull mark var emellan finns dels färska dels gamla förtorkade furuträd vilka svårligen för markens oländighet kunna avhämtas". Skogen ansågs således inte lämplig för avverkning. Av lantmäterikartan från år 1836 framgår även att en skogsbrand härjat i trakten för inte så länge sedan. Beståndet i den nuvarande nationalparkens norra hörn beskrivs som "avbränd kärrig skogsmark".

År 1880 blev Norra Kvill med omgivningarna kronopark. År 1894 gjordes en förnyad uppmätning av Norra Quills löjtnantsboställe, men någon beskrivning av skogsmarken gjordes inte. Den tidigare nämnda kärrängen är nu beskriven som "vall" samt "god starrängsvall". På kartan finns en byggnad inritad. Det förefaller troligast att det rör sig om en mindre ängslada. Vallen och "ladan" är även inritad på skogshushållningskartan från 1924. Här har man även gjort en indelning av skogen i olika bestånd efter trädslag och åldersstruktur. Vallen betades så sent som 1927, men var då på väg att växa igen, enligt Sterner som inventerade nationalparken året efter. Han fann då även ruinerna av en "mindre skogskoja". Idag syns inga spår vare sig efter timmerkojan eller betesvallen - skogen har helt tagit över.

År 1925 föreslog överjägmästaren i Smålands distrikt för Domänstyrelsen att Norra Kvill skulle skyddas som nationalpark. Motivet var att området till större delen var bevuxet med äldre och gammal skog där det inom mannaminne inte förekommit någon nämnvärd avverkning. Även torrskog fanns kvar orörd. Kungliga Vetenskapsakademien tillstyrkte förslaget och poängterade vikten av att just i södra Sverige bevara ett skogsområde av detta slag. År 1928 fastställdes nationalparkens gränser av regeringen. Sedan dess har skogen fått utvecklas fritt.

Området är lättillgängligt med goda möjligheter till friluftsliv och naturupplevelser, bland annat genom paddling. En vandringsled, Sevedeleden, går väster om Snickaregölen.

Anmärkningar: Klass 1 i länets våtmarksinventering (VMI-ID 06F9H01). Isälvsavlagringen fortsätter in i Östergötland, och är även där av riksintresse för naturvården. Rumskulla ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (84-45) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (84-34).

Referenser:

- Forslund, M. (red). 1997. *Natur i Östra Småland*. Länsstyrelsen i Kalmar län. Kalmar
- Jansson, T. 1996. *Från Lönneberga till Långe Jan*. Vägvisare till natur och kultur i Kalmar län. Svenska Turistföreningen och Länsstyrelsen i Kalmar.
- Karlsson, J., Svensson, J. 1997. *Översiktlig grusinventering, Vimmerby kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1985:2.
- Lindbergh, G Lindqvist. *Inventering av vegetation och skogstillstånd i Norra Kvill*. Program för övervakning av miljö kvalitet, 1981
- Ljungström, L, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Vimmerby kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:13.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Vimmerby kommun*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:18.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Naturvårdens riksintressen, Kalmar läns fastland*. Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:6
- Malme, G. 1933. *Lavfloran i Norra Kvills Nationalpark*. Kungliga Svenska vetenskapsakademins skrifter i naturskyddsärenden. Nr 24.

Postadress

391 86 Kalmar

Besöksadress

Malmbrigatan 6

Telefon

Växel 0480-820 00 lansstyrelsen@h.lst.se

E-post

www.h.lst.se

NRO08009

Norra Kvills samt Ydrafors – Rumskullaomr.

- Naturvårdsverket. 1982. Urskogar. Inventering av urskogsartade områden i Sverige. 2. Södra Sverige. SNV PM 1508.
- Naturvårdsverket. 1983. Sveriges Nationalparker.
- Naturvårdsverket. 1985. *Skötselplan för Norra Kvills Nationalpark*. SNV. Allmänna råd 85:11.
- Persson, H., Weimarck, H. 1939. *Mossfloran i Norra Kvills Nationalpark*. Kungliga Svenska Vetenskapsakademins skrifter i naturskyddsärenden. Nr 36.
- Sterner, R. Om floran och vegetationen i Norra Kvills nationalpark i Kalmar län, Kungl Svenska Vetenskapsakademien, Skrifter i Naturskyddsärenden nr 10, 1929.
- Sterner, R. Norra Kvills nationalpark - en urskog på Sydsvenska höglandet, Sveriges Natur, 1931.